

HAYAT BİLGİSİ ÖĞRETİMİ

Editör

Prof. Dr. Kadir KARATEKİN

...Geleceğin Fikirleri...

HAYAT BİLGİSİ ÖĞRETİMİ

Editör: Kadir KARATEKİN

Yazarlar: Kadir KARATEKİN - Naim ÜNVER - İlkey AŞKIN TEKKOL - Ahmet KATILMIŞ
Ersin TOPÇU - Ufuk SÖZCÜ -Sibel OĞUZ HAÇAT - Hafife BOZDEMİR YÜZBAŞIOĞLU
Bahattin Deniz ALTUNOĞLU -Sevcan CANDAN HELVACI - Burcu KARABULUT COŞKUN
Gökhan UYANIK - İsmail HELVACI -Adem YILMAZ

ISBN: 978-605-7523-89-1

Kitap içeriğinin tüm sorumluluğu yazarına aittir.

Copyright © Vizetek

Bu kitabın basım, yayım ve satış hakları Vizetek Yayıncılık Sanayi ve Ticaret Limited Şirketi'ne aittir. Vizetek izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri, kapak tasarımı, elektronik, mekanik, fotokopi, manyetik, kayıt ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz. Bu kitap T.C. Kültür Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır.

Sayın Okuyucularımız, bandrolsüz yayınları satın almamanızı diliyoruz.

Yayın Koordinatörü: Ferit RESULOĞULLARI

Dizgi Grafik: Sadık HANGÜL

Kapak Tasarımı & İllustration: İsmail HELVACI

1. Baskı: Ankara - Eylül, 2021

2. Baskı: Ankara - Ekim, 2023

Baskı:

Bizim Dijital Matbaa

Ostim, Serhad Mah. Uzay Çağı Cad. 1128. Sk. No:6, Yenimahalle/Ankara

Tel: 444 9 296

Yayıncı Sertifika No: 41575

Matbaa Sertifika No: 41356

İletişim:

Seyranbağları Mah. İncesu Cadd. 10/2 Çankaya/ANKARA

Tel.: (0312) 482 00 11

Web: www.vizetek.com.tr

E-mail: vizetekyayincilik@gmail.com

HAYAT BİLGİSİ ÖĞRETİMİ

Editör

Prof. Dr. Kadir KARATEKİN

Yazarlar

Prof. Dr. Kadir KARATEKİN

Dr. Öğr. Üyesi Naim ÜNVER

Doç. Dr. İlkay AŞKIN TEKKOL

Doç. Dr. Ahmet KATILMIŞ

Doç. Dr. Ersin TOPÇU

Dr. Ufuk SÖZCÜ

Doç. Dr. Sibel OĞUZ HAÇAT

Doç. Dr. Hafife BOZDEMİR YÜZBAŞIOĞLU

Dr. Öğr. Üyesi Bahattin Deniz ALTUNOĞLU

Dr. Öğr. Üyesi Sevcan CANDAN HELVACI

Dr. Öğr. Üyesi Burcu KARABULUT COŞKUN

Doç. Dr. Gökhan UYANIK

Dr. Öğr. Üyesi İsmail HELVACI

Dr. Öğr. Üyesi Adem YILMAZ

Bölümler ve Yazarlar

- Editör** Prof. Dr. Kadir KARATEKİN, *Kastamonu Üniversitesi, Eğitim Fakültesi*
- 1. Bölüm** **Hayat Bilgisi Dersi**
Prof. Dr. Kadir KARATEKİN, *Kastamonu Üniversitesi, Eğitim Fakültesi*
ORCID ID: 0000-0003-3807-7030
- 2. Bölüm** **Hayat Bilgisi Dersinde Oyun Yoluyla Öğretim**
Dr. Öğr. Üyesi Naim ÜNVER, *Kastamonu Üniversitesi, Eğitim Fakültesi*
ORCID ID: 0000-0003-1801-5609
- 3. Bölüm** **Hayat Bilgisi Dersinde Beceri Eğitimi**
Doç. Dr. İlkay AŞKIN TEKKOL, *Kastamonu Üniversitesi, Eğitim Fakültesi*
ORCID ID: 000-0003-0964-1528
- 4. Bölüm** **Hayat Bilgisi Dersinde Değerler Eğitimi**
Doç. Dr. Ahmet KATILMIŞ, *Marmara Üniversitesi, Atatürk Eğitim Fakültesi*
ORCID ID: 0000-0002-5776-850X
- 5. Bölüm** **Hayat Bilgisi Dersinde Tarih Konularının Öğretimi**
Doç. Dr. Ersin TOPÇU, *Amasya Üniversitesi, Eğitim Fakültesi*
ORCID ID: 0000-0003-0627-2384
- 6. Bölüm** **Hayat Bilgisi Dersinde Coğrafya Konularının Öğretimi**
Dr. Ufuk SÖZCÜ, *Kastamonu Fen Lisesi*
ORCID ID: 0000-0002-6809-4774
- 7. Bölüm** **Hayat Bilgisi Dersinde İnsan Hakları, Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi**
Doç. Dr. Sibel OĞUZ HAÇAT, *Kastamonu Üniversitesi, Eğitim Fakültesi*
ORCID ID: 0000-0002-0764-1279
- 8. Bölüm** **Hayat Bilgisi Dersinde Fen Konularının Öğretimi**
Doç. Dr. Hafife BOZDEMİR YÜZBAŞIOĞLU,
Kastamonu Üniversitesi, Eğitim Fakültesi
ORCID ID: 0000-0002-9557-0828

- 9. Bölüm** **Hayat Bilgisi Dersinde Sağlık Eğitimi**
Dr. Öğr. Üyesi Bahattin Deniz ALTUNOĞLU, *Kastamonu Üniversitesi, Eğitim Fakültesi*
ORCID ID: 0000-0001-7609-1883
- 10. Bölüm** **Hayat Bilgisi Dersinde Çevre Eğitimi**
Dr. Öğr. Üyesi Sevcan CANDAN HELVACI, *Kastamonu Üniversitesi, Eğitim Fakültesi*
ORCID ID: 0000-0002-9907-5867
- 11. Bölüm** **Hayat Bilgisi Dersinde Doğru Teknoloji Kullanımının Öğretimi**
Dr. Öğr. Üyesi Burcu KARABULUT COŞKUN, *Kastamonu Üniversitesi, Eğitim Fakültesi*
ORCID ID: 0000-0001-5287-2239
- 12. Bölüm** **Hayat Bilgisi Dersinde Trafik - İlk Yardım ve Güvenlik Eğitimi**
Doç. Dr. Gökhan UYANIK, *Kastamonu Üniversitesi, Eğitim Fakültesi*
ORCID ID: 0000-0002-5653-6475
- 13. Bölüm** **Hayat Bilgisi Dersinde Sanat Eğitimi**
Dr. Öğr. Üyesi İsmail HELVACI, *Kastamonu Üniversitesi, Eğitim Fakültesi*
ORCID ID: 0000-0002-5778-4278
- 14. Bölüm** **Hayat Bilgisi Dersinde Ölçme ve Değerlendirme**
Dr. Öğr. Üyesi Adem YILMAZ, *Kastamonu Üniversitesi, Eğitim Fakültesi*
ORCID ID: 0000-0002-1424-8934

SUNUŞ

Hayat bilgisi dersi cumhuriyet tarihimizde toplu öğretim anlayışıyla oluşturulmuş ilk derstir. 1926 yılından günümüze kadar birçok değişikliğe uğramış olsa da zamanın koşullarına göre çocuğun hayat alanı içine giren tüm unsurları ihtiva etmeye çalışmıştır. Günümüzde çocuğun hayat alanı içerisinde birey (kendisi), toplum, doğa ve teknoloji bulunmaktadır. Dolayısıyla bu dersin etkili bir şekilde öğretilmesi için öncelikle öğrencilere birey, toplum, doğa ve teknolojiyi yakından tanıtmak ve bu unsurların birbirleriyle olan ilişkisi ve etkileşimini kendi hayatlarından yola çıkarak kavratmak gerekmektedir. Bu sebeple bu kitabın içeriği oluşturulurken çocuğun yaşam alanı içerisine giren bu unsurlarla ilgili konular ve bu konuların öğretimi üzerinde durulmuştur.

Kitap 14 bölümden oluşmaktadır. Bu bölümler alanında uzman bilim insanları tarafından yazılırken, hayat bilgisi dersi ile ilişkilendirilmesine, yurtdışından örnekler verilmesine ve etkinlik örnekleri ile konunun somutlaştırılmasına dikkat edilmiştir. Ayrıca her bölümün sonunda o bölümle ilgili değerlendirme sorularına yer verilerek ilgili konunun öğrenilme düzeyinin ölçülmesi amaçlanmıştır.

Kitap özellikle sınıf öğretmeni adaylarının ve sınıf öğretmenlerinin hayat bilgisi dersini daha etkili öğretebilmesi için ihtiyaç duyacakları kuramsal ve uygulamalı bilgiler dikkate alınarak hazırlanmıştır.

Bu eserin ortaya çıkmasında titiz ve özverili bir şekilde çalışan bölüm yazarlarına, bu esere yazdığı önsöz ile destek veren kıymetli hocam Prof. Dr. Hüseyin KÖKSAL'a, bizleri yetiştiren, emek veren ailemize ve hocalarımıza ve kitabın basım ve dağıtımını üstlenerek eğitime yapmış oldukları katkılardan dolayı Vizetek Yayıncılığın yönetici ve çalışanlarına teşekkürlerimi bir borç biliyorum.

Kadir KARATEKİN

Ağustos 2021, Kastamonu

ÖNSÖZ

Bugün, arkadaşlarınızla, ailenizden biriyle konuşurken “hayat” sözcüğünü kullandınız mı? Örneğin, “hayatımda böyle bir saçmalık görmedim” dediniz mi? Belki de “hayatımda içtiğim en güzel çaydı” demişsinizdir. Öğrenci olduğunuzu göz önünde bulundurursak, büyük ihtimalle hergün “yahu bizimki de hayat mı?” diyorsunuzdur. Sınav çıkışında arkadaşınıza, “soruyu bir okudum, ben bunu hayatta yapamam” diye anlattığımız oldu mu? Yoksa “hayatta” böyle şeyler demez misiniz? Dersiniz. Büyük ihtimalle bugün de dediniz. Hepimizin gündelik iletişimde en çok kullandığımız sözcüklerden biri hayattır. En gizemli, en ilham verici ve en belirsiz sözcüklerden biri. Belki böyle olduğu için kullanırken, insan varlığımızın tümünü ihata edebilen mucizevi bir araçtan yararlandığımızı fark dahi etmediğimiz sözcüklerden biri. “Hayatımda...” diye söze başlarken, aslında ne kastetmekteyizdir? Büyük, karmaşık, önemli ve çok özel bir şey olsa gerek. Hem evrene, hem dünyaya, hem bütün insanlığa hem de tek tek hepimize özgü olan inanılmaz bir anlam bütünlüğünü kastetmekteyizdir. Öyle ki, “Mars’ta hayat var mı?” derken kastettiğimiz şeyle, “hayatım ümit etmekle geçti” derken kastettiğimiz şey, aynı anlam evreninin içinde yer alır. Bu evren, biyolojik canlılıktan başlar ve siz insan olarak kendinizi şu an nasıl hissediyorsanız oraya kadar genişler. Üstelik genişlediği o son çizgide donup kalmaz, sürekli değişir. Bu yüzden biz bu sözcüğü, gündelik, mekanik yada matematiksel ölçülerin yetmeyeceği, tek geçerli ölçütün bütün varlığımızla ve varlığımızın ilişkili olduğu bütün bileşenlerle birlikte “kendimiz” olduğumuz durumlarda kullanırız. Bu durumun çok parlak, çok büyük bir durum olması da gerekmez. Kimi zaman dostlarınızla sohbet ederken çayınızdan aldığımız bir yudumun sizde uyandırdığı “mutluluk” o denli özeldir ki, bunu ancak “kendi hayatınızla” ölçülebilir ve anlatabilirsiniz. Yani, “hayat” derken kah bir an’ı, kah yaşadığımız yirmi yılı kah milyarlarca yılı kastetmektesinizdir ancak yine de bu sözcüğü kullanırken esasında kendinize ilişkin “bir şeylerden” bahsetmekte olduğunuzu da bilirsiniz.

Bu dönem, hayat sözcüğünü, genellikle kullanageldiğiniz durumların dışında kullanacaksınız. Bir dönem boyunca “Hayat Bilgisi Öğretimi” dersinden bahsedeceksiniz. Büyük olasılıkla dönemin koşuşturmacası ve yoğunluğu içinde, derse ilişkin notları, sınavları, ödevleri kastedeceksiniz. Ancak, elinizde tuttuğunuz kitabı inceledikçe ve içeriği hakkında düşünme fırsatı buldukça, “Hayat Bilgisi Öğretimi” adlı dersin de aslında, doğrudan doğruya bütün gizemi, belirsizliği ve ilham vericiliği ile “hayat”la ilişkili olduğunu göreceksiniz. Üstelik, hayatla kapsayıcı bir ilişki içinde olduğu kadar, onu kuran, düzenleyen ve sürdüren unsurları içerdiğini de göreceksiniz. Bu dersin, çocuklara “en çok sevdiklerinin kimler” olduğunu, hayatta önemli şeylerin neler olduğunu, yağmurun neden yağdığını, sisin neden indiğini, geçmişte yapılan bir şeylerin bugünü ve bugün kendilerinin

yaptığı bir şeylerin de geleceği nasıl etkileyeceğini, mutluluk ve iyiliğin nasıl inşa edileceğini öğretme fırsatı bulacağınız; yani kendinizin de bunları ve daha fazlasını “gerçekten” öğreneceğiniz bir ders olduğunu anlayacaksınız.

Hayat Bilgisi dersi, Türkiye’de ilkokul 1,2 ve 3. Sınıf öğrencilerine sunulmuş bir hayat deneyimi ve bu deneyimden izlenimler ve ilkeler türetme fırsatıdır. Dersin amaçlarını ve içeriğini MEB tarafından hazırlanan Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı belirler. Bu program, değişebilir olmakla birlikte yürürlükte olduğu sürece, öğretmenler ve ders kitabı yazarları için bağlayıcıdır. Elinizdeki kitap ise, yürürlükteki program gözetilerek hazırlanmış olmakla birlikte, program değişse dahi geçerli olan Hayat Bilgisi Öğretimi alanına ilişkin temel pedagojik ilke ve yaklaşımları içermektedir. Bu bakımdan halihazırda geçerli olan programla sınırlı değildir. Bir öğretmenin Hayat Bilgisi adlı derste, her zaman, her durumda ve dünyanın neresinde olursa olsun gözetmesi gereken temel sınıflamaları ve bu sınıflamaların kendi doğalarına özgü öğretim yaklaşımlarını içermektedir. Bunlar, çocukların ve bizlerin, içinde vazgeçilmez bir parçası olarak var olduğumuz hayatın, kendi varlığımızdan başlayarak tüm insanlığa ve tüm canlılığa doğru aşama aşama düzenlenmesini ve aydınlatılmasını sağlayacağı umulan sınıflama ve yaklaşımlardır. Bu yönleriyle elinizdeki kitap, sizlerin hem iyi birer öğretmen ve hem de kargaşa dolu hayatın içinde bocalamayan, iyi ve güçlü insanlar olmanız için hazırlanmıştır. İyi çalışmalar ve iyi okumalar dileğiyle.

Prof. Dr. Hüseyin KÖKSAL

Gazi Üniversitesi

Eğitim Fakültesi

İÇİNDEKİLER

1. BÖLÜM:

Hayat Bilgisi Dersi..... 1

Prof. Dr. Kadir KARATEKİN

2. BÖLÜM:

Hayat Bilgisi Dersinde Oyun Yoluyla Öğretim.....65

Dr. Naim ÜNVER

3. BÖLÜM:

Hayat Bilgisi Dersinde Beceri Eğitimi.....87

Doç. Dr. İlkay AŞKIN TEKKOL

4. BÖLÜM:

Hayat Bilgisi Dersinde Değerler Eğitimi 111

Doç. Dr. Ahmet KATILMIŞ

5. BÖLÜM:

Hayat Bilgisi Dersinde Tarih Konularının Öğretimi..... 145

Doç. Dr. Ersin TOPÇU

6. BÖLÜM:

Hayat Bilgisi Dersinde Coğrafya Konularının Öğretimi 185

Dr. Ufuk SÖZCÜ

7. BÖLÜM:

Hayat Bilgisi Dersinde İnsan Hakları, Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi..... 219

Doç. Dr. Sibel OĞUZ HAÇAT

8. BÖLÜM:

Hayat Bilgisi Dersinde Fen Konularının Öğretimi..... 251

Doç. Dr. Hafife BOZDEMİR YÜZBAŞIOĞLU

9. BÖLÜM:

Hayat Bilgisi Dersinde Sağlık Eğitimi 277

Dr. Öğr. Üyesi Bahattin Deniz ALTUNOĞLU

10. BÖLÜM:

Hayat Bilgisi Dersinde Çevre Eğitimi..... 309

Dr. Öğr. Üyesi Sevcan CANDAN HELVACI

11. BÖLÜM:

Hayat Bilgisi Dersinde Doğru Teknoloji Kullanımının Öğretimi 339

Dr. Öğr. Üyesi Burcu KARABULUT COŞKUN

12. BÖLÜM:

Hayat Bilgisi Dersinde Trafik-İlk Yardım ve Güvenlik Eğitimi 359

Doç. Dr. Gökhan UYANIK

13. BÖLÜM:

Hayat Bilgisi Dersinde Sanat Eğitimi..... 379

Dr. Öğr. Üyesi İsmail HELVACI

14. BÖLÜM:

Hayat Bilgisi Dersinde Ölçme ve Değerlendirme..... 415

Dr. Öğr. Üyesi Adem YILMAZ